

УДК 351.9

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ВИЗНАЧЕННЯ
ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ТИПІВ ТЕРИТОРІЙ ЯК ЧИННИКА
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ

Сиромолот Едуард Анатолійович
аспірант кафедри державного управління,
публічного адміністрування та економічної
політики за спеціальністю
281 «Публічне управління та адмініструван-
ня»
ХНЕУ ім. С. Кузнеця

На сучасному етапі євроінтеграційних процесів України, впровадження європейських норм, стандартів регіонального розвитку в українське законодавство набуває особливої актуальності та уваги. У ЗУ «Про засади регіональної політики України» [1] окреслює спрямування регіональної політики на визначення та ідентифікацію функціональних типів територій реалізацію на цих територіях необхідних програм та проектів регіонального розвитку, встановлення спеціальних механізмів їх державної підтримки. У Державній стратегії регіонального розвитку України 2021-2027 [2] визначено поняття «типи територій», які потребують особливої уваги з боку держави та застосування спеціальних механізмів та інструментів стимулювання їх розвитку.

Одним із підґрунтям введення цих інновацій територіального розвитку в українське законодавче поле Україні стало імплементація європейських норм, стандартів територіального розвитку стосовно поняття «функціональних територій», яке було визначено у Дослідженні «Функціональні території держав членів Ради Європи» представленого 3 листопада 2017 року в Бухаресті (Румунія) в рамках 17-тої Конференції міністрів Ради Європи відповідальних за просторове плану-

вання (СЕМАТ), та розгляду питання 17 сесій: - «Як функціональні території використовують місцевий потенціал у територіальному розвитку». [3]

У вищезазваному дослідженні «функціональна територія» характеризується, як територія або регіон, діючий, як єдина система в політичному та/або соціальному та/або економічному плані, визначається внутрішньою системою взаємодій і відносин і охоплює, повно або частково територію кількох адміністративних одиниць, які взаємодіють і пов'язані між собою разом/об'єднані економічними, комунікаційними, транспортними та іншими видами діяльності. [4]

23 червня 2022 року Україна отримала статус кандидата у члени ЄС що робить Україну повноправним членом програм та ініціатив Євросоюзу, відкритих як для країн ЄС, так і країн зі статусом кандидата на членство. [5]

А. Ткачук відмітив що з набуттям Україною кандидатства до ЄС потрібні зміни на місцевому та регіональному рівнях через впровадження мультирівневого врядування де кожен рівень врядування орієнтується на партнерські відносини та здійснення переходу на певні правила та процедури, які властиві ЄС. [6]

Запровадження дієвих інструментів визначення та ідентифікації функціональних типів територій на рівні громад та регіонів, буде сприяти формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому, просторовому вимірах та посилить євроінтеграційні процеси України через імплементацію кращих європейських практик територіального та просторового розвитку.

Метою даної роботи є аналіз сформованої в Україні сучасної системи публічного управління регіонального розвитку, вдосконалення напрямів регіональної політики, створення дієвих інструментів управління розвитком територій в контексті європейської інтеграції, запровадження стандартів доброго врядування та розбудови функціональної територіальності громад та регіонів України.

11 серпня 2023 року відбулося перше засідання нового консультативного органу Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури — Комісії щодо віднесення територій до функціональних типів територій з формулювання чітких критеріїв для розподілу територій за типами, визначених у Законі «Про засади

державної регіональної політики», а саме: - території відновлення, - регіональні полюси зростання, - території з особливими умовами для розвитку; - території сталого розвитку; для розробки, реалізації та моніторингу планів відновлення та розвитку регіонів і окремих територіальних громад. До складу комісії ввійшли представники Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури, та народні депутати – члени Комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування.

Кабінет Міністрів України затвердив Постанову від 18 липня 2023 р. № 731 «Про затвердження порядків з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад» [7] де у порядку визначено територію відновлення, за умови наявності хоча б одного з наступних критеріїв: на території громади відбувалися бойові дії; територія громади або її частина була тимчасово окупована; на території територіальної громади наявні руйнування об'єктів інфраструктури, житлового фонду внаслідок бойових дій та/або обстрілів; територія громади характеризується значним переміщенням населення до інших регіонів та/або інших держав та різким погіршенням рівня соціально-економічного розвитку.

За результатами першого засідання комісії Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури готується проект переліку показників для віднесення територій до різних функціональних типів, який буде передано на затвердження Уряду України.

Що стосується європейської практики прийняття рішень щодо визначення та ідентифікації функціональних територій, то вона будується на представленому учасникам 17-тої Конференції міністрів Ради Європи відповідальних за просторове планування (СЕМАТ) Дослідження «Функціональні території в країнах членах Ради Європи».

Метою представленої Дослідження проведеного групою авторів – представників науковців та експертів, було визначення загального поняття «функціональних територій» (прийняте у резолюції СЕМАТ та глосарії), виявлення типів функціональних територій у державах-членах Ради Європи, визначення критеріїв та

співвідношень для розмежування функціональних територій та виділення прикладів передової практики.

Проведене Дослідження ґрунтувалось на:

дослідженнях, міжнародних звітах щодо функціональних територій на загальному рівні або за певними типами територій;

наукових статтях;

правової бази ЄС та національної для визначення, розмежування та управління функціональними територіями;

регіональних, національних або транснаціональних стратегіях регіонального розвитку.

Процес погодження нових підходів до визначення функціональних типів територій у Державній стратегії регіонального розвитку України 2021-2027 р. проводився на рівні консультацій центральних органів виконавчої влади, обласних державних адміністрацій, обласних рад та асоціацій місцевого самоврядування, та як визначає А. Ткачук, що цей процес погодження з одного боку повинен був враховувати чинники щодо наявності достатніх ресурсів та інституційної спроможності на інтегровані проекти в усіх типах територій, тому початковий перелік функціональних типів територій враховував тільки п'ять типів територій, а саме: - сільські території в несприятливих умовах; - прикордонні території в несприятливих умовах; - території, що потребують економічної реструктуризації; - території з обмеженнями розвитку; - регіональні полюси економічного зростання.

З іншого боку у процесі погодження проекту Державної стратегії регіонального розвитку України 2021-2027 центральними органами виконавчої влади та асоціаціями місцевого самоврядування кількість таких окремих функціональних типів істотно зросла до 13 –ти. [8]

Слід відзначити що у проекті Державній стратегії регіонального розвитку України 2021-2027 р. було наголошено що типи території, що потребують державної підтримки, визначені відповідно до принципів типізації регіонів Європи, прийнятих на 17-тій Конференції СЕМАТ «Функціональні регіони – капіталізація місцевого потенціалу у політиці територіального розвитку європейського континен-

ту».

У вищеназваному Дослідженні були визначені наступні типи територій: кластери; території транскордонного співробітництва; території транснаціонального співробітництва; вільний економічні/торгові зони; функціональні території; комплексні функціональні території; функціональний район із значною культурною спадщиною (ландшафт та споруди); функціональна територія зі значною природною спадщиною (природний ландшафт); функціональна територія зі складним культурним ландшафтом (багатофункціональний ландшафт); функціональні території на основі соціальних та економічних критеріїв; функціональна зона в основному визначається на основі географічних критеріїв; туристична функціональна територія; територія соціально-економічної перебудови; функціональна сільська територія; функціональна міська територія.

Зіставлення вищенаведеної типізації функціональних територій з огляду на багаторічну практику розвитку функціональних територій в Україні, дає інформацію що найбільш розвинуті сфери регіонального розвитку України такі як туризм, кластерний розвиток, збереження культурної спадщини, транскордонне співробітництво, не представлені у Державній стратегії регіонального розвитку України 2021-2027, як функціональні типи територій.

У Державній стратегії регіонального розвитку України зазначено, що нова політика регіонального розвитку ґрунтується на врахуванні під час стратегічного та просторового планування ключових викликів, які впливають на людину, інфраструктуру, економіку та навколишнє природне середовище, а також включатиме побудову культури партнерства та співробітництва, орієнтованої на взаємодію громадян та публічних інституцій щодо розвитку. Заходи регіональної політики формуватимуться на основі отриманого досвіду, зібраних даних, висновків, рекомендацій, результатів аналізів та оцінки для забезпечення та підтримки високих стандартів управління та реалізації регіональної політики, що вимагає функціонування відповідних спеціалізованих аналітичних засобів, баз даних формування та оцінки політики.

Науковці ХНЕУ імені С. Кузнеця – Н. Гавкалова, Е. Сиромолот, С. Лука-

шов, у статті [9] пропонують дії щодо вдосконалення моделі публічного управління та адміністрування сфери розвитку територіального та транскордонного співробітництва в Україні через активне застосування стандартів та інструментів «Доброго демократичного врядування» Ради Європи, визначення та ідентифікацію функціональних типів територій при стратегічному плануванні розвитку нових територіальних громад та регіонів, враховуючі європейський досвід розвитку форм та типів територіального та транскордонного співробітництва.

Пропозиції щодо удосконалення механізмів визначення та ідентифікації функціональних типів територій з огляду на сучасні дії Уряду України з питань оновлення державної стратегії регіонального розвитку України 2021-2027 повинні розглядатися через наступні дії: залучення українських науковців та практиків з питань публічного управління та адміністрування регіонального розвитку до роботи у Комісії щодо віднесення територій до функціональних типів територій при Міністерстві розвитку громад, територій та інфраструктури України, проведення наукових досліджень з питань української практики визначення та формування функціональних типів територій в Україні, проведення синхронізації та гармонізації українських та європейських наукових досліджень у сфері обміну науковою інформацією та кращими практиками розвитку функціональних типів територій України та ЄС, забезпечення участі українських науковців у проектах ЄС з питань розвитку функціональних типів територій, створення бази кращих практик розвитку функціональних типів територій, організація співробітництва між профільними українськими та європейськими інституціями, мережами та платформами сферою діяльності яких є територіальний та просторовий розвиток.

Література:

1. Про засади державної регіональної політики : Закон України № 156-VIII, від 5 02.2015 р.
2. Державна стратегія регіонального розвитку України 2021-2027 : Постанова КМУ № 695 від 5.08. 2020 р.

3. 17-та Конференція міністрів Ради Європи, відповідальних за просторове планування (CEMAT) «Функціональні території – капіталізація місцевого потенціалу в політиці територіального розвитку на європейському континенті. – Режим доступу : <https://www.coe.int/en/web/conference-ministers-spatial-planning/17th-cemat>

4. Дослідження «Функціональні території держав членів Ради Європи». – Режим доступу : https://www.mdlpa.ro/userfiles/STUDIU_CEMAT-RAPORT_FINAL_EN.pdf

5. Т. Богдан, директор з наукової роботи Growford Institute, дослідник Віденського інституту міжнародних економічних досліджень (2022) «Статус кандидата на вступ до ЄС: економічні та фінансові переваги». – Режим доступу : <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/28/688638/>

6. А. Ткачук (2022) «Що і як має змінюватися на регіональному та місцевому рівнях управління в зв'язку з набуттям Україною кандидатства до ЄС ? Неформальні міркування». – Режим доступу : https://www.csi.org.ua/news/shho-i-yak-maye-zminyuvatysya-na-regionalnomu-ta-miscevomu-rivnyah-upravlinnya-v-zvyazku-z-nabuttyam-ukrayinoyu-kandydatstva-do-yes-neformalni-mirkuvannya/#_ftnref1

7. Про затвердження порядків з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад : Постанова Кабінету Міністрів України № 731 від 18 липня 2023 р.

8. А. Ткачук (2021) «Україну «поділять» на зони!? Та ну!». – Режим доступу : <https://zn.ua/ukr/internal/ukrajinu-podiljat-na-zoni-ta-nu.html>

9. Gavkalova, N., Syromolot, E., & Lukashev, S. (2023). The role of public administration in the development of territories. *Public Administration and Law Review*. – №(2). – P. 52–61. – URL :<https://doi.org/10.36690/2674-5216-2023-2-52-61>

Матеріали конференції публікуються в авторській редакції.